

Nr 216.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för beräkning av levnadskostnadsindex.

(3:e avd.)

I propositionen nr 250 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 8 maj 1948, velat inhämta riksdagens yttrande angående de av föredragande departementschefen förordade grunderna för beräkning av levnadskostnadsindex.

I skrivelse den 15 april 1948 har *socialstyrelsen* redogjort för resultatet av verkställd beräkning av levnadskostnadsindex för mars 1948 och i samband därmed uttalat sig för att tyngdpunkten i fortsättningen lägges på en index, vari varken skatter eller sociala förmåner ingå.

Motiven för en sådan rensning av index sammanfattas i följande avsnitt av *departementschefens* anförande.

För egen anser jag, att en övergång nu bör ske till en index beräknad utan hänsyn till skatter och socialpolitiska förmåner. De invändningar, som ur såväl teoretiska som praktiska synpunkter gjorts mot den hittillsvarande beräkningsmetoden, synas mig motivera en dylik åtgärd. Såsom av det föregående framgår, kunna befogade invändningar redan ur statistisk synpunkt göras mot att vid levnadskostnadsberäkningarna medtaga skatter och socialpolitiska förmåner, eftersom dessa faktorer och förändringar i fråga om dem göra sig gällande på helt olika sätt för olika inkomsttagare; skilljaktigheterna göra sig ej endast gällande olika lönelägen emellan utan även mellan olika inkomsttagare i samma löneläge med hänsyn till familjens storlek m. m., och en index, som inkluderar direkta skatter och socialpolitiska förmåner, blir därför knappast tillräckligt representativ för de allmänna levnadskostnaderna. Av än större betydelse äro emellertid de praktiska verkningar, som uppkomma, därest löner och pensioner till sin storlek göras beroende av en dylik indexberäkning. Såsom i det föregående framhållits måste det anses olämpligt, om en avsiktligt företagen minskning eller ökning av det direkta skattetrycket till sin effekt motverkas genom att penninglönerna sänkas respektive höjas. Det motsvarande gäller för det fall, att socialpolitiska förmåner tillskapas för att bereda utgiftslindringar; det kan i sådant fall knappast anses rimligt att av sådan anledning en lönesänkning kommer till stånd. Det må framhållas, att de svängningar i levnadskostnadstalen och därmed även i lönenivån, som kunna uppkomma i följd av det nu tillämpade beräkningssättet, äro betydande, eftersom skatter och sociala förmåner upptaga ett förhållandevis stort utrymme inom konsumtionsbudgeten för den s. k. indexfamiljen. De här påtalade olägenheterna av det nuvarande systemet innefatta bland annat också, att man för

ett bedömande av frågor av skatte- och socialpolitisk natur är nödsakad att i stor utsträckning göra en förhandsbedömning av vilka ändringar i lönenivån, som därav följa, och huru en lösning, som eljest anses lämplig, kommer att med hänsyn därtill verka vid den praktiska tillämpningen; detta förhållande är givetvis ägnat att komplicera behandlingen av de skatte- och socialpolitiska frågorna.

Efter en redogörelse för den verkan, som olika beräkningssätt ha på levnadskostnadstalen och de procenttal med vilka grundlönebeloppen enligt statens löneplansförordning skola höjas, anför departementschefen vidare följande.

Vid övergången till en från direkta skatter och samtliga sociala förmåner rensad index synas starka skäl tala för att även pristalets bas grundas på de på samma sätt beräknade levnadskostnaderna i mars 1946. Om övergången till rensad index ägt rum förra året hade väl knappast funnits anledning att i den rensade serien bibehålla rabatterna och detta skulle säkerligen icke heller ifrågasättas vid ett eventuellt återinförande av rabattsystem. Såsom av det tidigare anförda framgår betyder den ifrågasatta omräkningen av den rensade indexserien en justering endast av bastalet för mars 1946 men inverkar däremot icke på nuvarande indextal i 1935 års serie. Jag torde emellertid få återkomma till denna fråga sedan i det följande omnämnda förhandlingar med tjänstemännens huvudorganisationer slutförts.

Det synes önskvärt, att en övergång till den förordade anordningen med en från skatter och sociala förmåner rensad index genomföres snarast möjligt. På sätt socialstyrelsen förutsatt, torde dock indextal i 1914 års och 1935 års serier böra beräknas även med hänsynstagande till direkta skatter och sociala förmåner. Däremot torde det icke vara behövt att på motsvarande sätt publicera dubbla serier av pristal, utan sagda nya indexserie synes böra entydigt erhålla den i det föregående förutsatta innebörden.

Beträffande de praktiska verkningarna av den här föreslagna omläggningen må till en början framhållas, att någon förändring givetvis icke bör ske däri, att löner och pensioner för statstjänstemän m. fl. intill utgången av innevarande budgetår på visst sätt fixerats utan automatisk reglering efter levnadskostnadsindex. Huruvida en återgång till automatisk lönerörlighet bör genomföras med nästa budgetårs ingång synes böra göras till föremål för ytterligare överväganden i samband med förhandlingar med tjänstemännens huvudorganisationer; dessa förhandlingar böra äga rum på basis av att den automatiska lönerörligheten, om en sådan skall förekomma, skall regleras efter på en rensad index beräknade pristal. I ett senare sammanhang bör även närmare övervägas vilken inverkan levnadskostnadsutvecklingen bör erhålla på kristilläggens storlek.

Enligt de i statens löneplansförordning och i övrigt meddelade bestämmelserna om automatisk rörlighet av löner och pensioner för statstjänstemän m. fl. ankommer det på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter angående beräkning av levnadskostnaderna. Med hänsyn till det förevarande spørsmålets principiella betydelse och då en omläggning av beräkningarna på här förordad sätt i vissa lägen kan komma att medföra en kostnadsökning för staten, förordar jag emellertid, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens yttrande i ärendet.

Utskottet. I förevarande proposition ha redovisats de skäl, som tala för övergången till en från skatter och socialpolitiska förmåner rensad index. Utskottet delar departementschefens uppfattning, att dessa skäl böra till-

mätas avgörande betydelse. Under erinran om att departementschefen icke i detta sammanhang tagit ställning till frågan om även pristalets bas bör grundas på de efter en på samma sätt rensad index beräknade levnadskostnaderna i mars 1946, får utskottet anmäla, att utskottet ej funnit anledning till erinran mot vad som anförts i propositionen.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför.

Stockholm den 22 juni 1948.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Mannerskantz, Heiding, Gustaf Iwar Anderson, fröken Andersson, herrar Sundelin, Johan Eric Ericson, Rosenberg och Hesselbom; samt

från andra kammaren: herrar Eriksson i Stockholm, Ward, Malmberg i Skövde, Andersson i Malmö, Rubbestad, Mårtensson, Wallentheim, Pettersson i Dahl, Åkerström, Holmström, Hoppe och Birke.

Reservation

av herr *Rubbestad*.
